

**TAIDEMUSIIKIN
YHTEISKUNNALLISESTA ARVOSTA
NYKYKULTTUURISSAMME**

Kirjallinen työ
Jousten aineryhmä
Taideyliopiston Sibelius-Akatemia
Kevät 2015

Kreetta-Julia Heikkilä

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 MUSIIKIN MONET KASVOT	6
2.1 Musiikin määritelmä	6
2.2 Musiikin vaikutus emootioihin, assosiaatioihin ja aivoihin	8
2.3 Musiikin sosiologiset tekijät	12
2.4 Musiikkityylien eroista	13
3 MITÄ VÄLIÄ SILLÄ, MITÄ KUUNTELEMME?	16
4 MUSIIKKI TAITEENA	19
4.1 Mitä on taide?	19
4.2 Taiteen ilmentyminen musiikissa	23
4.3 Yhteenveto taidemusiikista	27
5 KEHITTÄVÄ SÄVELTAIDE JA SEN HYÖDYT	28
6 KUINKA TURVATA HYÖDYLLISEN MUSIIKIN TULEVAISUUS?	33

LÄHTEET

1 JOHDANTO

Taidekulttuurin tila on jatkuvassa muutostilassa. Eri aikakausina ihmisten ja eri kulttuurien ihanteet ja arvomaailma ovat heijastuneet sekä taidekäsitykseen että siihen, mitä taide heijastaa tai miltä se kuulostaa ja näyttää.

Nykypäivän viulistina koen taiteen arvostuksen kärsivän erityisesti arvomaailmamme takia. Tuottavuus, kulutus, raha, ihmisten passivoiminen viihdykkeillä, myyvyys, nopeus ja tehokkuus näkyvät monissa päätöksenteoissa menevän tärkeysjärjestyksessä kärkeen. Itselleni tämä realisoitui tammikuussa 2015, kun Tanskan Radio lakkautti kamariorkesterin, jossa toimin 2. konserttimestarina. Oli hyvin vaikea ymmärtää kansainvälisesti maineikkaan ja monipuolisesta ohjelmistostaan tunnetun orkesterin lakkautuspäätös päättäjien ja kulttuuriministerin vedotessa säästösyihin varsinkin, kun viihdetarjonnalle ja mm. Euroviisuille oli järjestynyt rahaa miljoonien eurojen edestä.

Tanskan lisäksi orkestereita on lakkautettu viime vuosina mm. Hollannissa, Italiassa ja Amerikassa. Emmekä näytä olevan turvassa Suomessakaan, mikäli kulttuurin rahoitukseen on uskominen. Vuonna 2015 taiteen ja kulttuurin osuus valtion budjetista on vain 0,8 prosenttia eli 430 miljoonaa euroa. Puolet tästä rahoitetaan veikkausvoittovaroilla, joten verotuloista koostuva osuus on 0,4 prosenttia, noin 215 miljoonaa euroa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Vertailukohdaksi mainittakoon, että hallitus varasi pelkän Talvivaaran kaivoksen rahoitusjärjestelyihin 100 miljoonaa euroa (Taloussanomat 2015). Taiteen nykyinen tuki kertoo siis jo jotain sen arvostuksesta.

Samalla, kun välittömiä tuloksia näyttävät arvot jyräävät syvemmät ja tietoisuutta vaativat meemit alleen on myös ihmisten tyytymättömyys, tyhjiudentunne ja pahoinvointi yhteiskunnassa näkyvästi lisääntynyt.

Itselleni kuuntelemani ja soittamani musiikki on ollut ehkä suurimmassa roolissa rakentamaan kokonaisvaltaista hyvinvointia elämässäni. Rakastamani musiikki on sekä herättänyt suunnattoman vahvoja tunteita että saanut minut

tuntemaan itseni osaksi suurempaa kokonaisuutta, luontoa, kauneutta ja universaalista luomakuntaa. Musiikin ansiosta olen tullut uteliaaksi laajentamaan ymmärrystäni kokemani todellisuuden ulkopuolisista asioista sekä oppinut myös rakkaudesta, kiitollisuudesta, kuolevaisuudesta, onnellisuudesta, armosta ja lukuisista muista tunnetiloista, jotka ovat viitoittaneet hyvinvointiani tässä elämässä.

Tunteiden käsittelemisen, ajatusten jäsentämisen ja muiden musiikillisten kokemusteni lisäksi musiikin harjoittaminen on tuonut paljon merkitystä ja mielenkiintoa elämääni. Meditatiivinen keskittyminen harjoittellessa, flow -tilat, mielikuvituksen ja luovuuden ruokkiminen, yhteissoitto ja sitä kautta muusiikin kautta kommunikointi sekä muusikoiden että yleisön kanssa on opettanut monia tärkeitä ja oleellisia taitoja, joita käytän hyväkseni jokapäiväisessä elämässäni.

Koska kokemukseni musiikin ja taiteen parissa on ollut niin ilmeisen vaikuttava, olen tullut uteliaaksi ja ruvennut pohtimaan, mikä on ollut ”se jokin”, joka on liikuttanut minua niin vahvasti? Johtuuko se pelkästään perintötekijöistäni ja musikaalisesta perhetaustastani vai voisiko taiteen ja musiikin syövereistä löytyä joitakin universaaleja luonnon lakeja, jotka pätisivät suurimpaan osaan kulttuurimme piirissä elävistä ihmisistä? Jos näin on, voiko tietynlaisia elementtejä sisältävä musiikki auttaa meitä kasvamaan ihmisinä, ymmärtämään olemista ja rakentamaan parempaa tulevaisuutta?

Musiikki on subjektiivinen kokemus ja taide abstrakti käsite, joten jo kirjoittaminen taidemusiikista voi johtaa lukijan väärille teille siitä mitä todella tarkoitan. Nykypäivänä musiikin genrerajat ovat hälventyneet ja tyyli sekoittuneet ja ehkäpä hyvä niin. Tarttumalla käsiteisiin ”viihteellinen pop-musiikki” ja ”elitistinen klassinen musiikki” etäännyimme keskustelusta mitä musiikki on tai mitä se voisi olla. Tai mitkä voivat olla musiikin laajemmat vaikutukset, kun se kerran vahvasti vaikuttaa emotioihimme ja käyttäytymiseemme vauvasta vaariin, kuuntelimme sitten Ramsteinia tai Bruckneria?

Paneudun kirjallisessa työssäni instrumentin harjoittamisen, taiteen haastavuuden ja herkkyyden, harmonisen ja esteettisesti kauniin musiikin ja musiikillisten kokemusten positiivisiin vaikutuksiin ihmisissä ja siihen, kuinka ne vaikuttavat yhteiskuntaamme ja tulevaisuutemme rakentamiseen. Toivon tämän opinnäytetyöni auttavan mahdollisimman monia ihmisiä, niin yhteiskunnan rahavirroista päättäviä kuin elämässä toivonsa hukanneita, näkemään taiteen ja musiikin kokonaisvaltaisia positiivisia vaikutuksia ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia nykykulttuurissamme eläville ihmisille.

2 MUSIIKIN MONET KASVOT

2.1 Musiikin määritelmä

Mitä on musiikki? Musiikki tulee kreikan kielen sanasta *mousike*, säveltaide, joka tarkoittaa ihmisen kulttuurille ominaista, ääneen perustuvaa viestinnän ja taiteen muotoa. Musiikki käsitteenä lähentelee jo itsessään musiikkifilosofiaa ja psykologisia peruskysymyksiä. Yhdelle tietynlainen musiikki on lähinnä korvia pakottavaa melua ja efektejä ja toiselle suuri inspiraation ja viihdykkeen lähde.

Musiikki on yksi viestinnän ja taiteen muoto, ilman virran liikettä, järjestäytynyttä ääntä, taajuuksia ja värähtelyä. Yhtenä määritelmänä musiikki koostuu melodiasta, harmoniasta, dynamiikasta, rytmistä, sointiväristä ja rakenteesta. Kuitenkin monet teokset ja kappaleet niin rytmimusiikissa kuin klassisessa nykymusiikissa käsittävät olevansa musiikkia sisältäen vain yhden tai kahden kyseisistä määreistä.

Musiikki on kieli ilman sanoja, tunteiden kieli, joka on avoin jokaiselle. Säveltäjä Joonas Kokkonen mieltää, että musiikilla on oma kielioppinsa, sementtiikkansa ja se eroaa tavallisesta kielestä juuri siinä, ettei se ole käännettävissä millekään muulle kielelle.”(Aromäki 1980, 170) Esimerkiksi musiikkiterapia perustuu juuri mahdollisuudelle kommunikoida silloin, kun

kielellinen ilmaisu ei syystä tai toisesta ole mahdollista. Baritoni Tom Krause tähdentää: ”Musiikki on kieli, sydämen kieli, sielun kieli. Kaikki ymmärtävät sitä. Se on yksi tapa ja mahdollisuus muuttaa tätä levotonta maailmaa (Aromäki 1980, 181).”

Musiikin läheinen suhde matemaattiseen estetiikkaan, lukusuhteisiin, luonnon lakeihin ja kosmokseen on tunnettu jo tuhansia vuosia. Pythagoraan mukaan musiikki heijastaa matemaattisesti ilmaistavissa olevia lukusuhteita. (Kuisma 2005, 34) Länsimainen musiikin teoria onkin polveutunut juuri kreikkalaisten käsityksistä harmonisesti toimivien taajuuksien suhteista. Musiikin avulla kaaoksesta harmoniaan –ajatusta ovat tukeneet myöhemmin lukuisat taiteilijat ja säveltäjät J.S. Bachista Edward Elgariin sekä monet fyysikot ja musiikkitieteilijät. Pianisti Olli Mustosen (Hämäläinen) sanoin matematiikka on luonnonlakien puhtain muoto, joka säteilee muihin tieteisiin. Myös musiikki on olennaisesti abstraktia. Se vie puhtaimmillaan luonnonlakien äärelle. Bachin musiikki on soivaa matematiikkaa. (Hämäläinen.)

Musiikin harmoniasta ja sen vaikutuksesta kansan moraaliseen tasapainoon ja ihmisen sielunmaailman tasapainoon ovat kirjoittaneet niin ikään tunnetut filosofit. Platonin mukaan sopusointuinen ja ”moraalinen” musiikki kykenisi tuottamaan tasapainoisen sielun tasapainoiseen ruumiiseen ja näin omalla tavallaan vahvistamaan sielua vastustamaan ”pahaa” (Lindberg 2005, 56).

Musiikki hengen ravintona jatkui keskiajalla (Boethius), jolloin musiikki jaettiin kolmeen osaan. *Musica humana* tarkoitti kehon ja mielen tasapainottavaa musiikkia - ”terve sielu terveessä ruumissa”. *Musica mundana* tarkoitti kosmista, maailmankaikkeuden harmoniaa kuvaavaa musiikkia ja *musica instrumentalis* instrumentalistia, joka ilmentää jumalallista maailmajärjestystä musiikin kautta.

Musiikki on luonut monille taiteilijoille mahdollisuuden ilmentää ymmärrystään ja kokemusmaailmaansa maailman ja elämän mystisyydestä ja kurottautua kohti määrittelemätöntä ja käsittämätöntä. Niin alkukantaisissa heimokulttuureissa kuin tänä päivänäkin musiikki on myös Jumalan tai

jumalien palvonnan, ylistyksen ja rukouksen väline. J.S.Bach julisti, että musiikki on Jumalan lahja ja hän kunnioitti sitä teologian jälkeen eniten (Wikström 2002, 40).

Kuten huomaamme, historiassa musiikki on liitetty vahvasti henkisiin ja universaaleihin arvoihin. Kuitenkin nykypäivänä musiikki edustaa monille lähinnä nautinnon ja viihdykkeen tuotetta. Tieteellisten menetelmien kehittyessä myös musiikki on saanut teoreettisempia selityksiä ja määritelmiä, jotka ovat osaksi syrjäyttäneet antiikin näkemykset. Voisiko kuitenkin olla, että nimenomaan teoriat ääniaaltojen värähtelystä antavat selityksen musiikin universaalista voimasta ja moderni ja vanhempi käsitys tukisivat näin toinen toisiaan?

Koska musiikin voi määritellä niin monista eri lähtökohdista, ja koska musiikki kokemuksena on aina subjektiivinen, voin todeta, ettei musiikille ole olemassa yhtä tiettyä, kaiken kattavaa määritelmää. Sitä vastoin voimme tarkastella miten musiikki meissä vaikuttaa, sisälsi se sitten tietynlaista harmonioiden käyttöä, rytmikan toistoa tai lähinnä efektejä.

2.2 Musiikin vaikutus emootioihin, assosiaatioihin ja aivoihin

Kuten lukuisat tutkimukset osoittavat, musiikki vaikuttaa vahvasti emootioihimme ja mielihyväjärjestelmäämme. Äänien ja niiden yhdistelmien eri värit, sävyt, suunta, energia ja nyanssit viestittävät eri karaktereillaan tunnetiloja, jotka ymmärrämme kulttuurisen ehdollistumisen kautta tietyllä tavalla. Historiasta tunnetaan tuskin yhtäkään ihmisrotua, heimoa tai kansaa, joka ei olisi tuntenut musiikin voimaa ja käyttänyt sitä hyödykseen omaksumallaan tavalla. Saksalaisen filosofi Arthur Schopenhauerin (Tarasti 2005, 164) mielestä:

”Musiikki ei perustu ideoihin eli tahdon objektivoitumisen asteisiin vaan esittää välittömästi itse tahtoa. Siksi se kykenee välittömästi vaikuttamaan kuulijan tahtoon eli tunteisiin, intohimoihin ja affekteihin (Tarasti 2005, 164).”

Musiikki on aistimellista ärsykettä, nautintoa, mutta siitä saattaa löytyä myös syväluotaavampi puoli. Musiikki voi koskettaa meitä emotionaalisesti tasolla, joka on enemmän yhteydessä transsendentaaliseen olemiseen kuin maanpäällisten tapahtumien ja ilmiöiden kuvaamiseen ja tulkitsemiseen. Palaan tarkemmin musiikin syväluotaavaan kvaliteettiin myöhemmin.

Musiikin kokeminen ja assosioiminen liittyy paljon myös sointivärien ja sävelkorkeuksien eri asteisiin. Tarasti (2003, 278) kirjoittaa aiheesta mm. seuraavasti: ”Funktionaaliset värit viittaavat musiikin tehtäviin yhteiskunnassa. Kun urut liitetään sinfoniaorkesteriin, ne tuovat tietyn sakraalin värin, koska ne assosioidaan kirkkoon (Tarasti 2003, 278).” Nuottien korkeuksien hahmottamista värien kautta on käyttänyt hyväksi esim. Colour String -metodi. ”Musiikin yhteys väreihin ja valoöoreihin on ilmeinen jo oppimisprosessin alkuvaiheessa (Suorsa-Rannanmäki 1992).” Eri valoöörit auttavat meitä siis tunnistamaan sekä eri instrumenttien ominaissoinnin toisistaan että hahmottamaan eri sävelkorkeuksia ja niiden suhteita.

Sointivärit liittävät musiikin kokemisen siis myös valon eri asteiden kokemiseen. Pianisti Ralf Gothoni (Gothoni 2001, 38) ilmaisee emotion valona, joka voidaan havaita mitä erilaisimmissa väriasteikoissa. Ja samoin kuin valon eri väreillä on eri värähtelynsä (---), samoin emotion huipentumalla on sisäisen valaistumisen kemia. (Gothoni 2001, 38.)

Musiikki vaikuttaa aivolohkoissamme alueisiin, jotka säätelevät tunnetilojamme, jotka puolestaan taas heijastavat muistoja ja mielikuvia. Musiikin on sanottu olevan tunteittemme kieli. Musiikin eri rytmit vaikuttavat hengitykseen, verenkiertoon ja sydämen sykkeeseen.

Rauhoittava musiikki voi toimia niin terapeuttisena stressin laukaisijana, kun taas rytmikäs musiikki voi saada adrenaliinimme nousemaan.

Mielihyvähormoni vaikuttaa aivoissamme kuunnellessamme mielimusiikkiamme ja jopa vastustuskykymme on sanottu paranevan. Mozartin musiikin on tutkittu edistävän jopa älykkyytämme ja näiden tutkimusten yhteydessä kirjoitetaan jopa ”Mozart-efektistä”. (mm. Tomatis 1991 sekä Rauscher, Shaw ja Ky 1993).

Moninaisten terveystaikutusten kuten jännityksen ja kivunlievityksen sekä mm. aivoverenvuodosta paranemista nopeuttavien todisteiden lisäksi musiikin vaikutusta aivoihin on tutkittu runsaasti. Eläinlääketieteen tohtori Miguel Carreira tutkimusryhmineen Lissabonin yliopistosta julkaisi 2015 tutkimuksen, jonka mukaan eri tyyppinen musiikki vaikutti leikkaukseen tulleisiin kissoihin eri tavalla. Kissoille soitettiin musiikkia kolmesta genrestä. Klassista musiikkia edusti Samuel Barberin Adagio jousille, poppia Natalie Imbruglian Torn ja raskasta sarjaa AC/DC:n Thunderstruck. Tulosten mukaan kissat olivat rauhallisimmillaan Barberin soidessa ja stressaantuneimpia AC/DC:n aikana. (Mira, Costa, Mendes, Azevedo & Carrera 2015.) Musiikkityylillä näyttäisi siis olevan vaikutusta myös stressin hallintaan.

Musiikkia harrastaneiden lasten kielelliset, motoriset, visuaaliset ja kommunikatiiviset taidot ovat tutkimusten mukaan kehittyneemmät kuin verrokkiryhmällä. Harrastaneisuus paransi myös muistia, keskittymiskykyä, luovuutta, itseuria, itsetuntoa ja ehkäisi jopa dementian kehittymistä. (mm. Duodecim-lehti 23/2009)

”Musiikki siis rentouttaa, mutta lisäksi se on hyvä ja tehokas stressinvastainen dopingmenetelmä. Miksi? Kenties siksi, että se lisää tietoisuutta minuudestamme. Eräiden tutkijoiden mukaan on aivan mahdollista, että tietyn tyyppistä musiikkia kuuntelemalla me voimme itse parantaa mielemme herkkyyttä tai alttiutta uusille ajatuksille ja ideoille (Vartiavaara 2006).”

Dosentti Irma Järvelä julkaisi yhdessä Helsingin Yliopiston tutkimusryhmän kanssa keväällä 2015 valmistuneen tutkimustuloksen, jonka mukaan musiikki vaikuttaa geeneihin niillä henkilöillä, jotka ovat harrastaneet aktiivisesti musiikkia. Erityisen mielenkiintoista tutkimuksessa on mielestäni seikka, että

musiikista vaikuttuneet ihmisgeenit ovat yhtenäisiä lintujen omien laulamiseen vaikuttavien geenien kanssa. Sama tutkimus osoitti niin ikään klassisen musiikin kuuntelun estävän aivojen rappeutumiseen ja immuunipuolustukseen vaikuttavien geenien toimintaa. (Kanduri, Raijas, Järvelä, Ahvenainen, Philips, Lähdesmäki 2015.) Tutkimus tukee omaa, jopa fyysistä kokemustani siitä, miten koen kehoni vastustuskyvyn paranevan ja voimaantuvan koskettavaa mielimusiikkiani kuunnellessani. Olisi mielenkiintoista saada tutkimustietoa tulevaisuudessa musiikin resonanssin ja harmonioiden vaikutuksista solujemme toimintaan ja uudistumiseen.

Katarsis (kreik. puhdistautuminen) on ilmiö, joka on niin ikään yhteydessä musiikin voimaan ja emootioihin. Se on äkkinäinen tunnetila, jonka voima voi saada meidät tuntemaan elämänhalumme uudistumista sekä henkistä puhdistumista ja voimistumista. Traagista oopperaa kuunneltaessa eläydymme henkilöiden tragediaan ja sen herättämä sääli, pelko ja ahdistus auttaa käymään läpi samoja henkilökohtaisia tunnetiloja. Hengellistä musiikkia kuunnellessa voimme tuntea pyhän kosketuksen ja kokea näin puhdistavan vaikutuksen. Katarsiksella saattaisi siis olla jotain tekemistä musiikin aiheuttamien vahvojen, fyysisten kokemusten kanssa.

Musiikin avulla voimme siis myös vaikuttaa käyttäytymiseemme. Voimme tiedostaen tai tiedostamatta nostaa vireystilaamme, nostattaa itsetuntoamme, tuntea itsemme viehättäväksi ja jopa seksikkääksi, käydä läpi ahdistavia tunteita ja surua, aggressioita, kauniita muistoja tai tuntea olomme levolliseksi ja hartaaksi. Tunteiden kirjo voi mielestäni olla yhtä värikäs ja monipuolinen kuin kuunneltavan musiikin sävy maailman ja rytmiikan käsittelyn monipuolisuus.

Niin länsimaisessa klassisessa musiikissa kuin pop-musiikissa voidaan käyttää mukaansa tempaavaa rytmiikkaa ja muotoja, jotka tahdittavat ensisijaisesti kehon ja saavat meidät tuntemaan itsemme aktiivisiksi ja tanssimaan. Myös musiikin virtuositeetti voi saada meidät tuntemaan ihailua ja nautintoa tätä kautta. Arkielämän draamaa ja ongelmia käsittelevät sanoitukset musiikissa yhdistetäänkin usein juuri keholliseen musiikkiin. Kehollisesti ja sensuellisesti vaikuttava musiikki liittyy siis ihmisen maanpäällisen todellisuuden havainnoimiseen ja ymmärtämiseen.

2.3 Musiikin sosiologiset tekijät

Koska musiikilla on aina esittäjänsä ja useimmiten myös kuulijansa, ja koska nämä tekijät ovat aina muuttuvia, on selvää, että musiikin kokemiseen vaikuttavat myös ulkoiset tekijät. Sekä muusikon taito, tulkinta, mieliala sekä sen hetkinen esiintymistilanne sosiaalisena tapahtumana vaikuttaa suorasti kuulijan kokemukseen. Kuulija taas heijastaa kuulemaansa aiempiin kokemuksiinsa ja muistoihinsa, jotka liittyvät suorasti tai epäsuorasti musiikkiin ja sen tuottamiin emootioihin.

Joskus taiteilijan ja kuulijan sanaton kommunikaatio ja yhteys on niin vahva, että muusikko onnistuu vetoamaan kuulijan tunteisiin, jotka tämä voisi havaita täysin uusiksi ja entuudestaan tuntemattomaksi. Tämä vaatii taiteilijalta vahvaa kokemusta ja ymmärrystä, mitä hän haluaa kappaleella tai teoksella ilmaista ja taitoa tuottaa tämä tulkinta kuulijaa liikuttavalla tavalla.

Koska kuulijan kokemus on kuitenkin pääosin riippuvainen hänen aiemmista musiikillisista kokemuksista ja niihin heijastuneista assosiaatioista, voimme päätellä, että monen kuulijan mielimusiikki perustuu suurelta osin lapsuudessa ja nuoruudessa opittuihin ja totuttuihin tyyliin. Musiikkimakuihin perehtyneissä tutkimuksissa on todettu kuulijan lempimusiikin heijastavan hänen persoonallisuuden piirteitään (mm. Rentfrow ja Gosling, 2003). Kysymys kuuluukin, kumpi oli ensiksi, muna vai kana, tietyn musiikin ympäröimänä varttunut vai satunnaisesti tiettyyn musiikkiin mieltynyt yksilö?

Jotkut musiikin kuuntelijat nauttivat musiikissa eniten tekstien ja sanoitusten sanomasta ja ydinviestistä. Tällöin melodia, rytmi tai harmonia voi olla heille vain tunnetilaa vahvistava tekijä. Monilla yhteiskunnallisia mielipiteitä ja poliittisia arvoja painottavilla kappaleilla on ollut varmasti suurempi vaikutus nykykulttuurimme tilaan kuin osaamme kuvitellakaan. Tästä tietysti hyvänä esimerkkinä on 1960-luvun pop-kulttuurin synty. Melodian lisäksi myös

sanoituksilla on suuri vaikutus meihin ja mielipiteidemme kehitykseen. Tämä on hyvä tiedostaa, kun puhutaan siitä miten musiikki vaikuttaa todellisuutemme luomiseen.

2.4 Musiikkityylien eroista

Musiikki lajitellaan usein eri tyyllilajeihin, mutta myös alueen, aikakauden, soitinkokoonpanon ja käyttötarkoituksen mukaan. Yleisesti käsitetyt tyyllilajit ovat esim. kansanmusiikki, länsimainen musiikki ja populaarimusiikki. Länsimaisesta musiikista käytetään myös nimitystä klassinen musiikki tai taidemusiikki, joka taas jakautuu eri aikakausiin, kuten renessanssi, barokki, klassismi, romantiikka ja moderni musiikki. Populaarimusiikin alagenrelajeja taas ovat mm. rock, jazz, soul, heavy, iskelmä, folk ja trance sekä näiden yhdistelmät. Kansanmusiikki jaotellaan eri etnisten ryhmien ja kansallisuuksien mukaan.

Musiikkityylien kehittyessä ja alati muuttuessa myös genererajat hälvenevät ja muuttavat muotoaan. Myös musiikkiteollisuuden aiheuttamat paineet ja tarjonnan paljous asettavat artistit tilanteeseen, jossa erilaisuus ja persoonallisuus ovat valttia myynnin kannalta. Free jazz –konsertin ohjelmisto saattaa lähennellä jo avantgardea tai nykymusiikkia tai elokuvamusiikki länsimaista romantiikan ajan taidemusiikkia.

Koska erilaiset musiikit vaikuttavat meihin niin monella tavalla, voimme myös päätellä, että ihmiset hakevat tietoisesti musiikilta eri asioita. Ihminen, joka saa tyydytystä nopeiden ja vaihtelevien rytmikuvioiden synnyttämästä kuulokuvasta sekä muusikoiden välisestä kommunikaatiosta, löytää itsensä luultavasti kuuntelemasta jazz-musiikkia. Energistä, adrenaliinia kohottavaa ja kehoa rytmittävää musiikkia hakeva kääntyy luultavasti puolestaan trancen tai discomusiikin puoleen.

Musiikkimausta ja musiikin laadun arvioimisesta väittely herättää usein suuria tunteita. Onko huono heavy-metalli liian hengeä tai huono klassinen musiikki kakofonista? Tässäkin asiassa mielestäni laadun arvioiminen liittyy sekä henkilön musiikin historian tuntemukseen, arvoihin sekä todellakin siihen mitä oletamme musiikilta saavamme. Sanonta ”makuasioista ei pidä kiistellä”, on mielestäni juuri kriittisen ajattelun ja arvioimisen alasarjoja, joka vaikuttaa myös yhteiskunnan kollektiiviseen musiikin ymmärrykseen.

Kädenväöntö elitistisen klassisen musiikin ja viihteellisen pop-musiikin välillä johtuu mielestäni usein sekä tietämättömyydestä, ennakoasenteista että laadun eri määritelmistä. Mikäli musiikki on syntynyt ilahduttamaan ja kehittämään meitä, voimme myös sanoa, että tietty musiikki on tarkoituksellisesti nautinnollista tai tietty hallitsevimmin merkitsevämpää, kriittisempää ja syvempää.

”Populaarimusiikki on osa intertekstuaalista (yksilöistä riippumatonta) arkitodellisuutta, jonka välityksellä luomme yhteyksiä toisiin ihmisiin. Populaarin kulttuurintuotteet eivät yleensä kaipaa selittelyä, vaan niiden merkitysten oletetaan avautuvan kuulijoille kuin itsestään (Suutari 2005, 315).”

Populaarimusiikin helppous tekee siitä juuri helposti markkinoitavan kaupallisen tuotteen, kun taas kompleksisempi taidemusiikki haastaa kuulijan individuaaliseen kriittisyyteen. Kaupallinen ei ole kuitenkaan automaattisesti synonyymi populaarimusiikille eikä taidemusiikki voi väittää olevansa musiikkiteollisuudesta riippumaton.

Leonard Bernstein oli yksi niistä säveltäjä-, kapellimestari- ja taiteilijaineroista, joka sävelsi sekä korkeatasoisia musikaaleja, yhdisteli vaivatta jazzrytmiikkaa sinfonioihinsa että sävelsi syvällistä ja henkevää, klassisempaa musiikkia. Hänen juontamansa Young People’s Concert TV-ohjelma pyöri jopa vuosikymmenen ajan perehdyttäen nuorison (ja vanhemmankin yleisön) sinfonisen musiikin saloihin. Tämänkaltaisille ohjelmille olisi tarvetta

nykypäivänäkin. Bernstein vastaisi kysymykseen ”mitä on klassinen musiikki” seuraavasti:

”Klassisen musiikin teos eroaa siinä mielessä viihteellisestä musiikista, että se on täsmällistä, muuttumatonta, pysyvää musiikkia (exact music). Teos soitetaan aina samassa rytmissä, samoilla instrumenteilla, samassa sävellajissa, mutta esittäjän persoonallisuus eli tulkinta on ainoa muuttuva tekijä. Beethovenin kirjoitetut nuotit syntyvät eloon tavalla, jolla taiteilija tai kapellimestari uskoo säveltäjän tarkoittaneen (Bernstein 1959).”

Joissain tilanteissa nämä kaksi tyyliä kilpailevat olemassaolostaan samasta rahoituksesta, jolloin arvomaailmakäsitykset puhuttavat ja ratkaisevat. Sinfoniaorkestereita lakkautetaan kulttuurin taloudellisen tuen siirtyessä viihteellisten ja suurempia summia tuottavien viihteellisten laulukilpailuiden kassaan. Näissä tilanteissa voimme vain huomata puhtaana taiteen muotona pidetyn musiikin ja kaupallisen musiikin aiheuttaman ristiriidan.

Taidemusiikki käsitetään myös arvojen puolesta tyylinä, jonka tulisi pysyä kaupallisuuden ulkopuolella ja riippumattomana kaupallisuuden paineista, jotta sen laatu ja kriittisyys eivät kärsisi. Vaikka yleinen synonyymi musiikille on säveltaide, on mielestäni mielenkiintoista tarkastella, kuinka taide ilmenee ja kuuluu eri musiikeissa vai kuuluuko ollenkaan? Tulen paneutumaan myöhemmin seuraavissa kappaleissa taiteen käsitteisiin, arvotukseen, merkityksiin ja ilmenemismuotoihin musiikissa.

Ovatko syytökset klassisen musiikin elitismistä kiinni historian tapahtumista, muusikoiden ja yleisön pukukoodista vai sen haasteellisuudesta? Ja mitä on taide musiikissa, jos taidetta käsitteenä sinänsä on mahdoton määritellä? Jos unohdamme genererajat ja tyylikaudet, mitkä ovat ne musiikin komponentit, jotka vaikuttavat alitajuntaamme, tunteisiimme ja sitä kautta arvomaailmaamme ja mitä tekemistä tällä on paremman tulevaisuuden rakentamisen kanssa?

3 MITÄ VÄLIÄ SILLÄ, MITÄ KUUNTELEMME?

Koska musiikin vaikutus aivoihimme ja emootioihimme on kiistämätön ja niin ilmeinen ja koska todellisuutemme luominen riippuu suurelta osin kokemistamme emootioista, on tarpeellista tarkastella ja pohtia syvemmin, miten musiikin kuuntelu vaikuttaa tekoihimme ja tulevaisuuteemme. Musiikin tiedetään myös tehostavan muidenkin aistien kautta välittyvän emotionaalisen viestin tehoa (Tervaniemi 2009, 2581).

Musiikin riippuvuutta aiheuttavaa luonnetta käytetään markkinointitarkoituksissa usein huomaamattamme hyväksemme. Tavaratalot valitsevat taustamusiikkinsa ohjailakseen asiakkaan ostopäätöstä ja rauhoittavaa klassista musiikkia on käytetty jopa karkottamaan nuoret ostoskeskuksen sisäänkäynneiltä.

Useissa nykypäivän hittilistojen kärjessä olevilla popkappaleilla on samat yhteiset tekijät: koukuttava rytmiiikka tai biitti, helposti ymmärrettävä rakenne, yksinkertainen harmoniakulku sekä parisuhdeongelmista tai seksuaalisuudesta kertova lyriikka. Lisäksi niissä on monesti koneellinen instrumentaatio, jossa resonanssi, musiikin kompleksisuus ja harmonioiden variaatio on minimaalista. Mari Koppinen (Koppinen 2015, C4) kirjoitti Helsingin Sanomien Lauantaiesseessä tasapäistyvästä musiikista ja mainitsi, että äänenvärien yksinkertaistaminen merkitsee sitä, että soittimien käyttö on nykyään rajoitetumpaa ja myös sitä, että akustiset soittimet korvataan usein syntetisaattoreilla (Koppinen 2015, C4).

Ihmisten mukavuudenhalu, laiskuus ja haastavuuden pelko ovat heikkouksia, joiden kanssa myyjien on helppo leikkiä. Primitiiviset, geneettiset ehdollistumat kuten seksuaalisuus, aggressio, shokeeraavuus, kuolemanpelko ja sekä nuoruuden, kuolemattomuuden ja itsevarmuuden tunteet ovat varmoja myyntivaltteja myös musiikissa. Koska tuttu, muistoja herättävä ja yksinkertainen musiikki iskee kuulijaan vaivatta ja välittömästi, on sitä myös helppo myydä. Kysyntä ja tarjonta on kuin samasta ravintoketjusta ja ruokkivat

toisiaan. Tämä taas heijastuu radiokanavien ja viihteen tarjontaan ja sitä kautta kapeammalle tarjonnalle altistumiselle, musiikkikoulutukseen, ihmisten musiikkimaun ja kulttuurimme kehittymiseen. Joidenkin musiikkifilosofien mielestä kuultu ja sävelletty musiikki vastaa jopa sen hetkisen kansan tuntemistapaa.

Suurimmaksi osaksi suurten levy-yhtiöiden ylivallassa radiokanavat, TV, mainokset ja media tarjoavat samoja hittejä ja artisteja vuodesta toiseen, aivan kirjaimellisesti. Koppinen (Koppinen 2015) huomauttaa, että viime vuoden myydyimpien levyjen listalla kymmenen kärjessä oli peräti kuusi samaa artistia tai kokoelmakonseptia kuin vuosi sitten. Suurinta osaa maailman levymarkkinoista, kaikkiaan 75:ää prosenttia, hallitsevat kolme suurta levy-yhtiötä: Warner, Universal ja Sony. (Koppinen 2015, C4.) Myös idolikulttuuri elää yhä vahvasti ja autotunen ahkera käyttö saa lahjattomatkin laulajat julkisuudessa pinnalle, jos konsepti muuten myy.

Psykologi Mihaly Csikszentmihalyi (1993, 165-166) löytää tähän ilmiöön syyn: ”Yleensä jää henkiin ne meemit, jotka hoitavat tehtävänsä pienemmällä psyykkisellä energialla: helpommin muistettavasta ja mieleen jäävästä kappaleesta tulee hitti ja tunnistettavasta maalauksesta tulee mestariteos. Voimakkaampi, tehokkaampi ja halvempi meemi voittaa (Csikszentmihalyi 1993, 165-166).”

Musiikkia käytetään tiedostamattamme niin paljon emootioidemme manipuloimiseen, että herää kysymys, olemmeko enää itse hallitsemassa tai tietoisia mitä haluamme kuulla ja mitä emootioita vahvistaa, ruokkia ja kokea? Ja mitä seurauksia sillä on käyttäytymisemme sekä arvojemme syntyyn ja kehittymiseen?

Tietynlaisen musiikin aiheuttamat emootiot ja katarsis auttavat meitä käymään läpi vaikeita ja ahdistavia tunteita, aggressioita sekä turhautumista ja sitä kautta myös hallitsemaan niitä. On otettava huomioon, että joskus tiettyä tunnetilaa tietoisesti voimistamalla voimme myös aiheuttaa riippuvuuden kyseiseen emootioon. Kuuntelemalla dramaattisia rakkauslauluja, voimme lisätä draaman

aineksia todellisuudessa ja voimistaa aiheeseen liittyviä tunnetiloja. Sama pätee esim. aggressiiviseen tai kakofoniseen musiikkiin.

Platonin mukaan (Lindberg 2005, 56) riitasointuinen musiikki voi johtaa moraaliseen disharmoniaan (Lindberg 2005, 56). ja Gothoni (Gothoni 2001, 93) lisää, että raa'alla metelillä voidaan saada aikaan voimakkaita tunnetiloja, mutta niillä pyritään väärään ilmansuuntaan; maaginen yhteys ihmisenä olemisen ihmeeseen löytyy herkkyyden kehittymisen myötä jolloin voima syntyy henkisestä nopeudesta, eikä väkivaltaiseen itsesuggestioon tai raakuuteen ajautumisesta. (Gothoni 2001, 93.)

Nykypäivänä ihmisten infoähky, jatkuva kiire ja suorittaminen tekevät meistä kriitikittömästi kaikkiruokaisia, koska ne jättävät hyvin vähän tilaa asioille, jotka vaativat psyykkistä energiaa ja aikaa tullakseen ymmärretyksi. Mikäli haluamme kehittyä ihmisrotuna ja jopa taata tulevaisuutemme tällä planeetalla, on meidän valittava, pidettävä elossa ja vaalittava arvoja ja meemejä, jotka luovat harmoniaa ympärillemme entropian sijasta. Csikszentmihalyitä lainaten (1993, 175): ”Kaikkein tärkein haasteemme on oppia arvioimaan inhimillisen mielikuvituksen hedelmien hyvät ja huonot puolet (Csikszentmihalyi 1993, 175).”

Tunnemaailmamme ja emootiomme luovat suurelta osin todellisuuttamme ja tietoisuuttamme. Köyhdyttämällä tunne-elämämme värikästä kirjoa asettamatta sitä kriittisten kysymysten äärelle passivoimme sekä mielemme että persoonamme aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä. Tiettyjen arvojen kehittämisellä on myös suuri vaikutus henkilökohtaiseen ja sitä kautta ympärillä vallitsevaan hyvinvointiimme ja onnellisuuteemme sekä tulevaisuuden näkymiin.

Jari Ehrnroot (Ehrnroot 2015, C3) kirjoitti viisaasti juuri tästä hyvinvointiyhteiskunnan harhasta Helsingin Sanomien kulttuuriosiossa: ”Uusi itseisarvo tulisi löytää korkeamman moraalin piiristä. Sen pitäisi olla jotakin, joka auktoriteetin tavoin itsessään ohjaa meitä kehittymään paremmiksi

ihmisiksi. Jos emme kehity, valistuksen ja vapauden yhteiskunta voi hävitä jollekin huonommalle, dogmaattiselle, primitiiviselle yhteiskunnalle (Ehrnroot 2015, C3).”

Yksinkertainen, samaa toistava meemi, oli se sitten musiikkia, passivoivaa television katselua tai internetissä surffailua, saa meidät ehkä tuntemaan olomme rennoksi, muttei keskittyneeksi, valppaaksi, aktiiviseksi, tyytyväiseksi tai luovaksi. Samat lait pätevät niin musiikin kuuntelussa kuin opiskelussakin. Tietynlainen musiikki sisältää sekä itsessään, että toimintana arvoja, jotka voivat auttaa meitä kehittymään yksilöinä niin älyllisesti kuin emotionaalisestikin. Tällaisen musiikin abstraktius, syvällisyys, kriittisyys, haastavuus, vaativuus taas vaativat kuulijalta perehtymistä, aikaa ja usein keskittymistä. Myös taide sisältää näitä komponentteja.

Olisiko taiteen luomisella ja sen nauttimisella vaikutuksia, jotka kehittäisivät ihmiskuntaa? Miten taide voisi ilmetä musiikissa ja voisiko musiikki sisältää tärkeitä arvoja luomalla tiettyjä tunnetiloja sekä rikastuttamalla, herkistämällä ja koskettamalla sisäistä tunne-elämäämme, jotka toisivat hyvinvointia yhteiskuntaamme pitkälläkin tähtäimellä?

4 MUSIIKKI TAITEENA

4.1 Mitä on taide?

Taiteen yksiselitteinen määrittely on mahdotonta johtuen omista henkilökohtaisista kokemusmaalimoistamme. Kulttuurimme historiassa useiden myöhemmin merkittävien taiteilijoiden teoksia, olivat he sitten säveltäjiä, kirjailijoita tai taidemaalareita, on paheksuttu ja pidetty jopa arvottomana roskana aikakaudesta riippumatta. Puolihuolimattomasti maalattu

graffiti voi ilmentää nykynuoren mielestä kantaaottavaa katutaidetta, muusikoista käytetään surutta nimeä ”artisti” musiikin laadusta riippumatta ja jotkut ostavat simpanssin maalaustöherryksiä abstraktina, kiehtovana taiteena. Musiikkitieteilijät ja säveltäjät ovat kritisoineet ja hyljeksineet aikalaistensa musiikkia kovin sanoin, usein myös vain henkilökohtaisista syistä. Taiteilijat myös kopioivat toistensa teoksia oman inspiraationsa loppuessa ja monet taiteilijanerot jäävät täysin tuntemattomiksi eri syistä johtuen.

Taide muuttuu myös sitä mukaa, mitä taiteilijat ympärillään vallitsevassa todellisuudessa kokevat ja näkevät. Mikä vain voi olla taidetta, sanotaan. Nykypäivänä taide taistelee ihmisten huomiosta myymällä itseään kuin tuotteena. Tämä suunta muuntaa käsitystä taiteesta vapaana syntyneenä ja riippumattomana kaupallisuuden ja ympäristön paineista. Pellervo Oksala kirjoittaa ”Ihminen-kulttuuri ja taide”-kirjassaan, että kaikki taide edellyttää toteutuakseen sekä ajattelua, että avaruus-aika dimension.

Mistä käsitteistä ja osa-alueista taideteos siis voisi koostua ja mikä on taiteen todellinen tehtävä?

Eri aikakausina taiteen filosofit ovat jahdanneet taiteen käsitteitä ja määritelmiä, perustaen ne tietenkin myös omiin näkemyksiinsä ja arvoihinsa. Pohdinnat taiteen tarkoituksesta ja ilmenemismuodoista johtavat meidät siis taiteen filosofian, psykologian ja estetiikan kysymysten äärelle. Taidetta puolustava, vuoden 2015 eduskuntavaaliehdokas Outi Alanko-Kahiluoto (Alanko-Kahiluoto 2015) kiteyttää taiteen arvon näin: ”Taide on kansakunnan muisti, peili ja itseymmärrys, ja sellaisena taide on kansakunnan hyvinvoinnin perusta ja edellytys (Alanko-Kahiluoto 2015).”

Taiteen avulla voidaan irrottautua arkielämästä sekä saada yhteys elämää suurempiin mysteereihin ja tavoitella korkeampia arvoja. Transsendentaalisen todellisuuden kuvaamisen takia taide on yhteydessä sekä kauneuden, että avaruudellis-matemaattisten suhteiden käsitteisiin. Pellervo Oksala (Oksala 1978, 54, 59) kirjoittaa, että taide edellyttää toteutuakseen sekä ajattelua, että avaruus-aika dimension ja että taideteoksen yhtenä piirteenä voi lähinnä pitää

sitä, että ihmiset suhtautuvat tai asennoituvat siihen esteettisesti (Oksala 1978, 54, 59).”

Taiteen estetiikka on yksi tärkeimmistä taidefilosofian osa-alueista. Filosofi Alexander Baumgarten kehitti estetiikan termin merkitsemään tiedettä siitä, kuinka asiat tunnetaan aistien kautta. Yksi selitys kauneuden kokemiselle niin taiteissa kuin muissakin esteettisissä objekteissa voisi löytyä kultaisesta suhteesta (eng. golden ratio).

“Kultainen leikkaus eli kultainen suhde saadaan, kun jana jaetaan kahteen osaan niin, että lyhyemmän osan suhde pidempään osaan on sama kuin pidemmän osan suhde koko janaan. Kultainen suhde on tällöin pidemmän ja lyhyemmän jako-osan pituuksien suhde (Ching 1979, 300).”

Tätä esteettisesti miellyttävää suhdannetta tutkivat ja ilmensivät mm. antiikin kreikkalaisten matemaatikoiden lisäksi niin muinaiset egyptiläiset arkkitehdit kuin matemaatikko Fibonacci ja taidemaalari Leonardo Da Vinci.

Taideteoksen symmetrisyys, rytmi, liike, suhde ja erityisesti musiikissa esimerkiksi harmonia, lyyrisyys, muoto, resonanssi ja dynamiikka edustavat elementtejä ja muotoja, joita estetiikan käsitys sisältää. ”Esteettinen objekti on subjektin tietoisuuden kohde ja siksi se on samalla erilaisten mentaalisten aktien kuten havaitsemisen, fantasian, muistamisen, ajattelun, tuntemisen, tahtomisen ja odotuksen kohde (Oksala, 1978, 86).”

Taiteen keinoin ihminen koettaa herättää ja koskettaa toisissa niitä tunteita ja emootioita, joita hän itse eri aistein kokee omassa todellisuudessaan. Taiteen sanotaan syntyvän luovuuden hedelmänä ja luovuus sen sijaan syntyy taiteilijan itseilmaisun, viestinnän ja kommunikoinnin tarpeesta sekä halusta luoda uutta ja kokea itsensä kantaaottavaksi ympäristönsä osaksi.

Mimesis on taiteen teorian yksi tärkeimmistä käsitteistä ja tarkoittaa todellisuuden, absoluuttisen kauneuden ja luonnon jäljittelyä taiteen keinoin. Taitelijan yksi tehtävä voisi olla siis auttaa ihmisiä kokemaan itsensä osana

ympäristöä, luontoa ja niiden suhteita, taiteilijan omien aistihavaintojen ja kokemusten kautta. Luontosuhteen ja ympäröivän maailman havainnointi toisen ihmisen sisäisen kokemuksen kautta ja taiteen herättämät abstraktit ajatukset auttavat taas hahmottamaan ihmisen yksilöllistä osaa ympäröivässä todellisuudessa. Tai kuten Erkki Salmenhaara (Salmenhaara 1991, 320) asian esittää: ”Taide voi tarjota maailmankatsomuksen rakennusosia moniarvoisen yhteiskunnan yksilölliseen näkemykseen pyrkiville jäsenille (Salmenhaara 1991, 320).”

Estetiikan, avaruudellistamisen, emootioiden ja mimesiksen lisäksi taiteen yksi tehtävä on kyseenalaistaa ympärillä vallitsevia normeja ja niiden luomaa todellisuutta. Näistä kaikista tekijöistä johtuu taiteen haastavuus ja kriittisyys. ”Taiteen olennainen piirre on erilaisuus ja eri mahdollisuuksien osoittaminen (Gothoni 2001, 182).”

Taiteen sisäisten merkitysten ymmärtäminen vaatii kokijalta aktiivisuutta ja vaatimuksia: kyseenalaistamista, uuden ihmettelyä, vertailua, hahmottamista, käsittämistä, arvottamista. Taiteen herättämät ja esittämät erilaiset, abstraktit ajatukset auttavat siis ihmisen tietoisuuden ja kriittisyyden kehittämisessä. Myös ihmisen aktiivisuus taiteen laadun arvioimiseen muuttaa myös taiteen käsityksiä. Jos ihmiset eivät lainkaan kiistele makuasioista, vaan hyväksyvät kaikenlaisia taideteoksia arvostelematta niitä, niin taiteen kvaliteetti kärsii (Oksala 1978, 77).

Erkki Salmenhaaran (Salmenhaara 1970) sanoin: ”Taide esittää ongelmista ja tilanteista uusia yksilöllisiä näkemyksiä, kun taas viihde toistaa pysyviä, vain muodinomaisen pinnallisesti muuttuvia asenteita. Yhteiskuntamme perusongelmat ovat puutteellisesta tiedostamisesta aiheutuvia ongelmia (Salmenhaara 1970).”

4.2 Taiteen ilmentyminen musiikissa

Mielenkiintoista kyllä, taiteen ja musiikin määritelmien käsitteet, kuten matemaattiset suhteet, estetiikka, emotiot, ympäristön jäljittely ja rytmikka ovat lähes identtiset. Taidemusiikki on siis värin ja muotojen konfiguraatiota, aivan kuten taidekin. Kaikki musiikki ei kuitenkaan sisällä näitä komponentteja samassa suhteessa ja osasta säveltaiteesta puuttuu lähes kaikki musiikin ja taiteen perinteiset määreet. Ilmenisikö taide kirkkaimmillaan musiikissa, jossa taiteen määrittelyt löytäisivät osansa?

Kuten aikaisemmin totesin, musiikilla ja taiteilla on läheinen suhde matemaattiseen estetiikkaan ja kultaiseen leikkaukseen. Musiikissa se voi ilmentyä intention täydentymisenä oikeassa kohdassa, harmonian ja intervallien suhteissa, rytmissä, resonanssissa ja taajuuksissa.

Kultainen leikkaus ilmenee esim. oktaavin 13 sävelaskeleen kokonaisuudessa, joka jakautuu kahdeksaan perussäveleeseen ja viiteen korotukseen. Asteikon 5. ja 3. sävel luovat perustan kaikille asteikon soinnuille, jotka ovat yhden ja kahden sävelaskeleen yhdistelmiä asteikon pääsävelestä. Kultainen leikkaus ilmenee myös länsimaisessa musiikissa käytetyissä sävelasteikoissa, jotka perustuvat yläsävelsarjoille, jotka on rakennettu värähtelyn eri suhteille.

Joonas Kokkosen (Aromäki 1980,144) mielestä säveltäjän tulisi aina pitää mielessään, että musiikki on kronologista taidetta ja hän jatkaa: ”Lähtökohdaksi avautui kultaisen leikkauksen sääntö. Sehän on kaikessa taiteissa merkitsevä asia, samoin monissa luonnonilmiöissä. Se ei ole vain matematiikan suure, vaan jotain, mikä kerta kaikkiaan kuuluu elämään (Aromäki 1980, 144).”

Harmoninen eli tonaalinen musiikki on siis selvä ilmentymä suhdanteiden tasapainosta ja sitä myöten kauneudesta. Tuomas Akvinolaisen mukaan kauneuden edellytykset olivat täydellisyys, harmonia ja kirkkaus (Akvinolainen 1265-1274). Mahtaako tällä käsityksellä olla jotain tekemistä myös

taidemusiikin esittämisen laadun (täydellisyys) ja musiikin eri valoöorien (kirkkaus) hahmottamisen kanssa?

Musiikin intentio eli pyrkimys tai aikomus erottaa teoksen esim. meren kohinasta tai sattumanvaraisesta hälyäänestä. Ääni sinänsä voi kyllä olla miellyttävä sen rauhoittava luonteen vuoksi ja sen luontoa imitoivan resonanssin ja suhdanteiden takia. Ajatus siitä, että musiikki on järjestäytynyttä ääntä, liittyy mielestäni juuri tähän, intention.

Kuuliija kaipaa oletuksia ja niiden täydentymisiä. Tietyn rytmiiän toisto koututtaa tästä samasta syystä. Saamme mitä odotamme. Tällä tavoin koemme myös emootioita ja vuorovaikutusta teoksen ja esittäjän kanssa. Koemme tyydytystä ja sanatonta ymmärrystä, koska luemme samoja suhdanteiden lakeja. Intention ja kultaisen leikkauksen kohdatessa, huippukohta saa meidät usein kananlihalle eli aikomus käy toteen matemaattisesti ennakoidussa kohdassa.

Uskon henkilökohtaisesti, että tällä matemaattisella symmetrialla ja estetiikalla on yhteys siihen, miksi koemme tiettyjä emootioita musiikkia kuunnellessamme. Koska kultainen leikkaus pätee myös atomeista ja soluista avaruuteen ja muihin luonnon lakeihin ja koska ihminen on luonnon tuote, resonoimme samalla taajuudella ja aistimme täten kauneutta. Uskon myös, että tämä herkkyys kauneuden kokemiselle voi heiketa, mikäli kadotamme yhteyden luontoon ja sen lakeihin.

”Jumalan etsimisen voi hyvinkin aloittaa kauneudesta. Tämä oli Bachin ja hänen aikalaistensa puhdasoppinen luterilainen kristinoppi. Käännettynä nykyajan kielelle tämä voisi tarkoittaa vaikkapa sitä, että pitää hakeutua sen musiikin äärelle, joka syvimmin meitä koskettaa. Sisälläsi liikahda muikin kuin vain sähköiset impulssit sisäkorvan tuottamasta ääniaallosta aivojen ääntä sääteleviin järjestelmiin. Ihmissielun ja kaikkeuden tasapaino ovat samaa juurta. Musiikki saattaa ne toistensa yhteyteen. Taide kuvastaa siten tietten tai tiedostamatta Luojaa. Kauneuden välittämä elämys ei ole vain herkkien tunteiden liikahdusta vaan osoitus hengellisen todellisuuden kosketuksesta (Wikström 2002, 41).”

Kompleksissa musiikissa myös ajan organisoiminen rytmein, sointivärein, eri intentioin, jännitteineen ja venytyksineen on samaa kuin ajan ylittäminen eli transsendoituminen. Taidemusiikin ilmentäminen vaatii paljon enemmän sisäistämistä kuin vertikaalien äänien soittamista toistensa jälkeen. Äänten väliset intervallit ja harmoniat luovat jännityksiä ja purkauksia, musiikilliset säkeet ja linjat erilaisia lauseita, kysymyksiä ja vastauksia, eri voimakkuudet, sävyt ja resonanssit mielentiloja ja tunteita. Musiikin ilmaisu on siis kokoajan liikkeessä, tulossa jostakin ja menossa jonnekin Tämä voisi tuoda meidät lähemmäksi kokemusta ajattomuudesta, avaruudesta ja universumista. Gothonin (Gothoni 2001, 92) sanoin, musikaalinen värähtely ei lukemattomissa vivahteissaankaan ole pelkästään värähtely, se kantaa mukanaan universaalia sisältöä, sanomaa henkisestä evoluutiosta, sen nykytilasta ja suunnasta (Gothoni 2001, 92).

Kuten aiemmin mainitsin, niin taide kuin säveltaidekin syntyy luomisen hedelmänä tai joskus tuskana. Luominen ja inspiraatio syntyvät parhaiten vapaassa tilassa, irti spekulatioista, päättelyistä ja vaatimuksista miellyttää ja tuottaa ennalta määrättyä. Musiikillista taidetta tuottaessaan säveltäjä kokee teoksensa säveltämisen sisäisenä tarpeena ilmentää tunnetta tai kokemusta eli hän liikkuu luontaisen vaistonsa varassa. Joonas Kokkonen (Aromäki 1980, 137) kertoi yhdessä haastattelussaan: ”Ystäväni Alvar Aalto tiivistä hienosti luovan työn perusolemuksen: intohimo kvaliteettiin (Aromäki 1980, 137).”

Gothoni puolestaan mainitsee, että luovuus etsii ihmistä ja hänen syvintä olemustaan (Gothoni 2001, 92). Näin ollen voimme todeta, että musiikillisen taideteoksen tuottamisessa on yhteys sekä taiteilijan sisäiseen, henkiseen elämään ja tarve sen kokemuksen jakamiseen että luomisprosessiin itseensä.

Filosofi Eino Kaila puhui musiikin syvähenkisyydestä, joka koostuu ”syvyydestä”, ”aitoudesta” ja ”monikerroksisuudesta.” Juuri musiikin eri tasojen hierarkiat eli kompleksisuus tekee mahdolliseksi sen koskettavuuden syvemmällä tasolla. Kailan mielestä musiikin ja syvähenkisyyden välillä vallitsee rakenneyhtäläisyys eli isomorfia ja syvähenkisyys on juuri todellisuuden

ekstaasin tavoittamista ja syvyys on fenomenaalinen kvaliteetti. (Tarasti 2003, 206.)

Mikäli taide musiikinkin muodossa tulisi olla luomisen tuote, kriittinen ja vapaa miellyttämisen paineista, herää kysymys onko säveltaide taidetta, jos säveltäjä käyttää tietoisesti toistavaa, helposti ymmärrettävää sävelmää tai koukuttavaa rytmiiikkaa, koska tietää sen vetoavan esim. kuulijan nautinnon kokemiseen?

Musiikilliseen ilmaisuun taiteen keinoin vaaditaan instrumentin soittamisen taitoa. Kompleksiset taidot syntyvät kompleksisessa toiminnassa ja mitä hienovaraisempia ja tarkempia tunnetiloja ja ilmaisuja instrumentalisti haluaa käyttää, sitä paremmin on hänen hallittava soittimensa ja paneuduttava sen asettamiin haasteisiin. Ralf Gothoni (Gothoni 2001, 28) kirjoittaa musikaalisesta toiminnasta seuraavasti:

”Musikaaliseen toimintaan kuuluu halu kertoa kohdatuista todellisuuksista äänten abstraktilla voimalla ja halu vastaanottaa viestejä erilaisista mahdollisuuksista. Se tarkoittaa esimerkiksi kamarimusiikissa tai kamarimusiikillisessa orkesterisoitossa tapahtuvaa kokemusten, elämyksien, tietojen ja ymmärryksen vuorovaikutusta (Gothoni 2001, 28).”

Toisin sanoen, taiteen käsitteet haastavat sekä muusikon, että kuulijan kompleksisten taitojen äärelle.

Olen kuullut myös mielipiteen, jonka mukaan taidemusiikin määrittää sen kuolemattomuus ja ajattomuus. Todellisen taiteen esittämää intentiota ei siis ajan hammas pure, vaan taideteos jättää loputtoman määrä tutkimispintaa ja tilaa eri tulkinnoille ja haastaa kokijaansa ja tekijäänsä yhä uudelleen. Johtuisikohan tämä juuri siitä, että teos koostuu osa-alueista, jotka ovat kosketuksissa ihmisenä olemiseen osana universaaleja lakeja, jotka ovat ajasta riippumattomia?

“Tiedätkö mitä musiikki on? Jumalan pieni muistutus siitä, että universumissa on muutakin meidän lisäksi: harmoninen yhteys kaikkien elävien välillä, jopa tähtien (Maxwell “Wizard” Wallace elokuvassa August Rush, 2007).”

4.3 Yhteenveto taidemusiikista

Taidemusiikki voisi siis olla musiikkia, joka jäljittelee mahdollisimman läheisesti luonnon lakeja esteettisesti tasapainoisten suhdanteidensa vuoksi ja inspiroi kuulijaansa havainnoimaan todellisuuttaan. Mielestäni taiteen ja taidemusiikin yksi hienoimpia ominaisuuksia on myös se, että taide abstraktiudessaan kurottautuu kohti määrittelemätöntä ja luo tilaa ajatuksille ja tunteille, joita emme voi silmin nähdä, vaan vain aistein kokea ja tuntea. Toisin sanoen, se kyseenalaistaa vallitsevan todellisuuden sekä ruokkii mielikuvitustamme ja luovuuttamme.

Taide ja taidekäsitteet näyttävät muuttuvan ympäröivän kulttuurimme muokkautumisen seurauksena ja kulttuurimme puolestaan arvottamamme taiteen mukaan. Taiteen tuotos on riippuvainen taiteilijan kokemasta todellisuudesta ja taiteilijan ja kokijan symbioosin seurauksena taiteen kokemus luo todellisuuttamme ja tulevaisuuttamme.

Koska musiikin ja taiteen kokemus on aina subjektiivinen, on musiikkikoulutuksella suuri vastuu, jotta oppisimme ja totuisimme tunnistamaan eri harmonioiden ja intervallien väriskaaloja ja merkityksiä sekä herkistymään kauneuden puhutellessa. Puhumme siis sävelkorvan harjaantumisesta.

Tästä taiteen ja kulttuurimme luomisen ympyrästä johtuen voimme päätellä, että taiteen määritelmä sen hetkessä ajan tilassa on paljon riippuvainen yksilöllisestä arvomaailmastamme. Kohotamme taideteoksen korkeaan asemaan ja arvotamme sen todelliseksi taiteeksi riippuen siitä mitä vaikutuksia ja merkityksiä siltä oletamme ja toivomme saavamme. Mikäli oletamme

taideteoksen viihdyttävän ja arvotamme viihteen vaikutukset ja kokemukset korkealle, kutsumme sitä myös taiteeksi.

Arvomaailmamme muuttuu taas sen mukaan, mitä meemejä pidämme tärkeänä sen hetkessä elämässämme. Joidenkin ihmisten arvotus ja sen vaikutukset ulottuvat vain omaan henkilökohtaiseen kokemukseen ja ovat riippuvaisia ympäristössä vallitsevista mielipiteistä. Toisten arvot ovat kriittisempiä ja liittyvät laajemmin itsen, yhteiskunnan, ympäristön ja tulevaisuuden kehittämiseen.

Koska musiikki ja taide sisältävät paljon merkityksiä ja vaikuttavat todellisuutemme luomiseen, kysymys, mikä on taidemusiikkia ja mikä ei, ei ole olennaisin. Tärkeintä on tiedostaa, miten tiettyjen meemien arvostaminen ja vaaliminen vaikuttavat minuun ja ympäristööni ja miten tietyn musiikin kuunteleminen vaikuttaa elämäntähtämykseeni.

Mitä annettavaa taiteen arvoja sisältävällä musiikilla olisi siis nykypäivän ihmisille?

5 KEHITTÄVÄ SÄVELTAIDE JA SEN HYÖDYT

Kirjoitin alussa huolestani, miten näen masennusta ja juurettomuutta ympärilläni tämänhetkessä yhteiskunnassamme. En tarkoita juurettomuudella kuulumattomuuden tunnetta synnyinmaata, paikkaa tai perhettä kohtaan, vaan pikemminkin eksistentiaalista yksinäisyyden tunnetta maailmassa. Esitämme kysymyksiä: Miksi olen täällä? Mikä on tehtäväni maapallolla ja yhteyteni taivaalla näkyviin tähtiin ja avaruuteen?

Uskon tämän olevan yhteydessä luontosuhteen heikkenemiseen. Urbanissa ympäristössä elävältä ihmiseltä voi luonto, ympäristö ja niiden toiminta jäädä helposti täysin kokematta ja käsittämättä. Elämämme täyttää selviytyminen

arjen ja työn vaatimuksista ja haasteista. Enemmän pitäisi saavuttaa nopeammin, vaikka päivässä on saman verran tunteja kun on aina ollut.

Luonnossa ilmenevä rytmikka, hiljaisuus ja kauneus auttavat ihmistä rentoutumaan ja löytämään sen resonanssin ja sykkeen itsessään, joka urbaanin elämän stressaavassa ympäristössä häiriintyy. ”Musiikin kuuntelun olennainen lähtökohta on keskittyminen ja mielen hiljentyminen. Poistamalla ajatuksista jokapäiväiset ongelmat ja muut mahdolliset häiriötekijät se herättää eloon kuulijan oman alitajuisen assosiaatio- ja kokemusmaailman (Gothoni 2001, 120).”

Musiikki, joka ilmentää luonnon ja siten kauneuden suhdanteita voi auttaa ihmistä löytämään tämän kadonneen harmonian itsensä kanssa. Kauneuden kokeminen ja sille herkistyminen mahdollistaa taas eheytyvän kokemuksen yhteydestä vallitsevaan ympäristöön ja luontoon. Värähtelyn lisäksi musiikin intentio ja sen täytyminen saa meidät kokemaan olevamme ohjattu, ymmärretty (koska tunnemme emootioita) ja rakastettu, sillä se jokin saa meidät liikuttumaan. Tätä kautta voimme kokea myös suunnatonta kiitollisuuden ja onnen tunteita. Minulla on paikkani tässä maailmassa aivan kuten muillakin luonnon objekteilla ja olen osa tätä ekosysteemiä.

Luontosuhteen kokeminen vaikuttaa puolestaan ympäristöystävällisiin tekoihimme. Vahingoitamme vähemmän ympäristöämme, koska tunnemme olevamme osa sitä. Uskonkin, että ihmisillä on sisäänrakennettu kaipaus ja tarve kokemukseen olla osa suurempaa, universaalia luonnon kokonaisuutta ja taidemusiikki heijastaa juuri tätä. Tämän kokemuksen myötä myös maalliset murheet muuttavat mittasuhteitaan. Mitä enemmän ihminen kasvaa pinnallisiin arvoihin ja vieraannutetaan luonnosta, sitä kalliimmaksi se käy pitkällä tähtäimellä koko maapallolle.

Koska taiteilija ja taiteen kokija ovat parhaimmassa tapauksessa telepaattisessa vuorovaikutuksessa toisiinsa, voi muusikko tartuttaa inspiraation hetkensä ja flow-kokemuksensa myös kuulijaan. Kompleksiseen tehtäväänsä paneutunut ja keskittynyt ihminen on viehättävä näky ja näissä flow-tiloissa voimme kokea

myös todellisen onnen ja yhteenkuuluvuuden tunteita. Tämä koskee siis taiteilijaa, joka syventyy aktiivisesti haastavaan toimintaan, kuin kokijaa, joka on havainnoimassa toiminnan tuottamaa positiivista energiaa.

Musiikin ja instrumentin opiskelu pitää sisällään siis musiikin hyödyt sen kokijana ja tekijänä. Myöhäisantiikin kaudella vaikuttaneen Boetheuksen (Kuisma 2005, 33) musiikinteoreettinen kasvatusideaali jatkaa Platonin oppia ja kertoo paljon:

”Hyvän kasvatuksen saanut sielullisesti tasapainoinen ihminen osaa ensiksikin arvostella pätevästi aistimellista musiikkia ja toiseksi ”virittää” oman psyko-fyysisen luontonsa tasapainoiseen järjestykseen sekä kolmanneksi tajuaa, että ihmisen tehtävä on tutkia maailmankaikkeuden älyllisesti tajuttavaa matemaattista rakennetta, kosmoksen musiikkia (Kuisma 2005, 33).”

Perehtymällä teoksen sävelkieleen, tulkintaan ja säveltäjän intentioihin, olemme samalla yhteydessä tämän ihmisen sisäisiin tuntoihin ja emootioihin. Kompleksinen ja monipuolisesti sävyjä ja värejä ilmentävä musiikki rikastuttaa tunnemaailmaamme ja auttaa löytämään emootioidemme todellisen kirjon. Uskon tämän auttavan myös sanattoman viestinnän ja sosiaalisten taitojen kehittymisessä.

Taidemusiikin tulkinta edellyttää taitoa hallita ja käsitellä instrumenttia niin, että sen kautta on mahdollista ilmaista säveltäjän musiikillista aikomusta. Soittimen opiskeluun sisältyy siis monia kompleksisia taitoja: käsien ja sormien motoristen taitojen, äänen puhtauden ja kvaliteetin, rytmitajun, lihaskuuntelun, nuotinlukutaidon ja musiikin teorian ja historiankin opettelua. Näiden taitojen opiskelu puolestaan kehittää ja hioo oppilaan keskittymiskykyä, kärsivällisyyttä, pitkäjännitteisyyttä, yritteliäisyyttä ja tiedostamista. Koska muusikko ei ole koskaan valmis, pitää hänen painia näiden aiheiden parissa oppilaan tavoin

koko muusikonuransa ajan ja kehittää niitä huippuunsa sekä oppia ja luoda samalla uutta.

Työttömyyden kasvaessa, päättäjät puhuvat mielellään innovaatioista. Uusien ideoiden synty ja niiden toteuttaminen on paljon kiinni inspiraatiosta, haasteeseen tarttumisesta, flowsta ja intohimosta jotain tiettyä aihetta tai asiaa kohtaan. Moninaisia eri sävyjä, harmonioita, rytmejä ja sointivärejä sisältävä musiikki ruokkii mielikuvitustamme ja auttaa meitä kehittämään uusia ajatusmalleja, unelmia ja ideoita. Friedrich Schlegel (Schlegel 1956, 240-255) yhdistää mielikuvituksen ja fantasian myös universaalisuuden käsittämiseen. Schlegelin mielestä samalla tavoin kuin sielu ylipäätään oli kaiken elämän ja luonnon perusprinsiippi, niin ajatteleva sielu oli myös ihmisen tietoisuuden keskipiste. (Tarasti 2003, 272.)

Teknisesti haastavan ja keskittymistä vaativan tehtävän ja kompleksisen taidon harjoittaminen ei pelkästään kehitä aivojamme, vaan lisää hyvinvointiamme ja tyytyväisyyttämme, kun saamme nauttia uusien taitojen oppimisesta, kehittymisestä ja venyttämisestä äärimmillään. Ihminen on luonnostaan utelias oppimaan ja luomaan uutta ja tämä puoli voidaan myös tukahduttaa passivoimalla ihminen viihteen yliannostuksella. Csikszentmihalyi (Csikszentmihalyi 1993, 246) kirjoittaa flown vuorovaikutuksesta ja musiikinopiskelusta viisaasti:

”On esimerkiksi varsin yleistä, että ihmiset ovat ensin välinpitämättömiä tai kyllästyneitä tietyn toiminnan aikana, kuten kuunnellessaan klassista musiikkia. Kun he havaitsevat tähän toimintaan sisältyvät mahdollisuudet ja kun heidän taitonsa kehittyvät, toiminta alkaa tuntua kiinnostavalta, ja lopulta palkitsevalta. Jos henkilö esim. alkaa ymmärtää sinfonian rakennetta tai oppii tunnistamaan ja muistamaan musiikin osia, hän alkaa aidosti nauttia kuuntelutapahtumasta. Juuri tästä syystä flow-tilan palkitsevuus edistää suhteellisen kompleksisia evolutiivisia muutoksia (Csikszentmihalyi 1993, 246).”

Passiivinen yksilö on harmiton yksilö - voi jokin instituutio ajatella, mutta itse ajattelen juuri päinvastoin.

Taidemusiikin haastavuus ei pelkästään irrota meitä jokapäiväisen elämän yksitoikkoisuudesta vaan, kuten aiemmin mainitsin, auttaa meitä tiedostamaan olemassaoloamme ja mielipiteitämme. Tiedostamalla syitä käyttäytymisemme ja emootioidemme syntyyn sekä ajatuksiimme olemme lähempänä ihmistä, joka pohtii tekojensa syitä ja seurauksia ja toimii vastuullisesti yhteiskuntansa hyvinvoinnin rakentajana. Raija-Leena Loisa Jyväskylän Yliopistosta kirjoittaa napakasti taidekulttuurin tilasta artikkelissaan Taidekulttuuri versus popkulttuuri ja toteaa, että yhteiskuntamme perusongelmat ovat puutteellisesta tiedostamisesta aiheutuvia ongelmia. Tiede ja taide toimivat yhteiskunnassa mallina syvällisestä ja vivahteikkaasta tiedostamisesta. (Loisa.) Tietoisuuden tärkeyttä painottaa myös Csikszentmihalyi (Csikszentmihalyi 1993, 371) ja jatkaa, että kun itse uppoutuu transkendenttiseen päämäärään, psyykinen energia kohdistuu tavoitteisiin, jotka ovat mielekkäitä, edistävät järjestystä ja kompleksisuutta ja vaikuttavat näin pitkälle tulevaisuuteen tulevien sukupolvien tietoisuuteen (Csikszentmihalyi 1993, 371).

Tietoisuutemme vaikuttava musiikki sisältää siis elämän filosofiassa vaikuttavia kysymyksiä, kuten Eero Tarasti luettelee: ”Voimme yrittää löytää musiikista arvoja, olemista ja olemattomuutta, merkityksiä, ilmiöitä, kosmosta, transsendenssia, totuutta, logiikkaa, päättelyä, syvähenkisyttä, subjekteja, objekteja, henkeä, sielua, moraalia, eetosta, ideoita, tietoa, empiriaa, ymmärtämistä ym. joiden uskomme kuuluvan filosofian alaan (Tarasti 2005, 151).”

Säveltaiteen hyödyt ilmenevät siis pääasiassa sisäisinä elämyksinä ja emootioina. Rock-konsertissa musiikin, rytmiikan ja yhteisen elämyksen tuottama hurmio on välittömästi näkyvä ilmiö. Klassisen musiikin konsertti saattaa genreen perehtymättömän silmissä näyttää ulospäin lähinnä ikävystyttävältä. Päättäjien, jotka päättävät taiteen ja kulttuurin rahoituksesta yhteiskunnassamme, tulisikin perehtyä henkilökohtaisesti säveltaiteen

henkisiin arvoihin ja sen kehittävään luonteeseen eikä tukeutua vain ulkoisiin tekijöihin.

6 KUINKA TURVATA HYÖDYLLISEN MUSIIKIN TULEVAISUUS?

Viihdeteollisuuden ja sen tuomien arvojen viedessä ihmisten huomion ja taiteen jäädessä vähemmän perehtymistä vaativien meemien jalkoihin on tärkeätä pohtia, kuinka turvata syvällisiä arvoja tukevien ja sivistävien kulttuuri-instituutioiden toiminta tulevaisuudessa. Taiteen tukeminen on osa yhteiskunnan kehittämistä ja kasvattamista ja orkesterit ja taitelijat ovat riippuvaisia kuulijakunnastaan.

Päättäjien tulisi siis olla kaukaa viisaita ja ymmärtää hyvän levittämisen ja kulttuurin rikastuttavat vaikutukset sekä luonnon hyvinvoinnin ja ihmisen hyvinvoinnin suora suhde. Heidän tulisi näyttää priorisoineillaan mallia arvomaailmastaan ja järjestää rahavirrat niihin instituutioihin, jotka toisivat henkistä hyvinvointia kansalaisille, ja jotka ohjaisivat ja tukisivat kansalaisia kasvamaan kriittisiksi, yksilöllisesti ajatteleviksi ihmisiksi.

Taidemusiikista ja sen annista nauttiakseen on ihmisen kuuloelinten ja aistien harjaannuttava musiikin ja instrumenttien eri sävyille ja väreille ja tästä syystä musiikin perusopetus on yksi tärkeimpiä turvattavia kulttuuri-instituutioita. Länsimaissa klassinen musiikki on ollut historiassa myös tärkeässä osassa kansamme kulttuurin synnyssä. Tämän seikan unohtaminen ja väheksyminen jättää aukon sivistykseen siitä, mille arvomaailmamme on rakentunut aikojen saatossa. Yalen yliopiston tietotekniikan professorin David Gelernterin (Gelernter 2015) mielestä puhutaan tässä suhteessa jo kulttuurisen moraalin heikentymisestä: ”Se, ettei tiedä mitään Beethovenista on osoitus kulttuurisesta vararikosta ja romahduksesta. Se kertoo kykenemättömyydestä, syvästä petoksesta ja farssista (Gelernter 2015).” Samasta kirjoittaa Gothoni (2001, 193):

”Unohtamalla, että musiikin menneisyydessä on ollut pyhä sanoma ihmisen henkisyteen ja vapauteen tähtäävästä tiestä, putoamme kulttuurin maailmaan, jossa arvot taistelevat evoluution lakien alaisina säilymisestä ja kehittämisestä (Gothoni 2001, 193).”

Aikuisten ja kasvattajien tulisi siis tarjota lapsilleen ja oppilailleen mahdollisimman laajasti tietoa ja mahdollisuuksia kehittää kompleksisia taitoja, joita he voivat valjastaa tai olla valjastamatta tulevaisuudessa. ”Lapset eivät ole vielä harjaantuneita tekemään eroa hyödyllisten meemien ja entropiaa aiheuttavien meemien välillä. Meidän täytyy varmistaa, että nuorten kasvuympäristö tarjoaa kompleksisia kokemuksia (Csikszentmihalyi 1993, 348).”

Musiikin perusopetus on osa tärkeää sivistys- ja kulttuurikasvatusta. Se kuinka monesta oppilaasta tulee musiikin ammattilainen tai harrastaja ei pitäisi olla päämäärä sinänsä musiikin opetuksessa. Sitä vastoin yhdyn tähän musiikinopettajan huonetauluun, johon tuntematon kirjailija on tiivistänyt viisaasti musiikin opetuksen syvimmän päämäärän ja tarkoituksen;

*”Opetan musiikkia,
en siksi, että oletan sinun hallitsevan musiikkia,
en siksi, että oletan sinun soittavan tai laulavan koko elämäsi ajan,
en siksi, että voisit rentoutua,
en siksi, että sinulla voisi olla hauskaa,*

*vaan siksi, että voisit tulla kokonaiseksi ihmiseksi,
jotta havaitsisit kauneutta,
jotta tulisit lähemmäksi tämän maailman äärettömyyttä,
jotta sinulla olisi jotain johon turvautua,
jotta sinulla olisi enemmän rakkautta, enemmän myötätuntoa,
enemmän lempeyttä, enemmän hyvää,
eli kiteytettynä: enemmän elämää.”*

Modernissa ajassamme on sentään jotain hyvääkin. NykYTEknologia tarjoaa ihanteelliset apuvälineet musiikin opetukselle ja uuden repertuaarin oppimiselle. Musiikkiohjelmat ja nettisivut kuten iTunes, Spotify, Naxos Music Library ja YouTube sisältävät lähes koko taidemusiikin repertuaarin kirjon ja opettajilla ja oppilailta on mahdollisuus koota haluamistaan teoksista soittolistoja ja jakaa niitä toisilleen. Monet nettisivut tarjoavat laadukkaita dokumentteja säveltäjistä ja taiteilijoista ja heidän ajatuksistaan sekä konserttitaltiointeja eri puolilta maailmaa edulliseen jäsenhintaan. Partituureja ja nuotteja saa helposti käyttöönsä luettavaksi ja soittimen hallinnan harjoittamiseen löytyy avustusta lukemattomista, ilmaisista opetusvideoista. Myös suurin osa moderneista musiikkiluokista on varustettu monilla eri instrumenteilla sekä tietokoneilla, jotka auttavat esim. oppilaan oman sävellystyön luomisessa. Toivottavasti nykypäivän musiikinopettajat ymmärtävät hyödyntää näitä apuja myös taidemusiikin ohjauksessa.

Monet musiikinopettajat opettavat mielellään musiikkityylejä, jotka ovat heille tutuimpia ja jotka vaativat näin vähemmän tuntien suunnittelua. Koska myös opettajat ovat oman aikansa lapsia on monien nykypäivän nuorten opettajien vahvin osa-alue pop-musiikkikulttuurin tuntemus. Jos tunneista suurin osa sisältää tyylilajeja, joihin oppilaat tutustuvat muutenkin automaattisesti radion, TV:n ja median välityksellä, jäävät muut musiikkityylit ja niiden säveltäjät heille täysin tuntemattomiksi. En usko musiikinopetuksen olevan tänä päivänä läheskään tasavertainen eri tyylilajien opetuksen vaalimisessa.

Valitettavasti esim. peruskoulun musiikinopetuksen tuntimäärät ovat täysin riittämättömät aineen haasteellisuuteen ja hyödyllisyyteen nähden eivätkä siksi anna musiikinopettajille mahdollisuutta toteuttaa musiikin opetusta sille kuuluvalla syvyystasolla. Lapset ja nuoret jäävät siksi lähes osattomiksi taidemusiikin opetuksesta ja sen vaikutuksista. Nykypäivän päättäjien vaatimattomat ja pinnalliset kokemukset heidän kouluaikinsa taideaineista vaikuttavat vuorostaan heidän arvomaailmansa syntymiseen ja ratkaisuihin, kun päätetään taideaineiden tuntijaosta.

Myös taiteen perusopetusta antavilta instrumenttiopettajilta vaaditaan tänä päivänä aktiivisuutta, jotta he pysyisivät ajan tasalla muuttuvan kulttuurimme vaatimuksista. Oppilaiden aikaa vievät tietokoneet peleineen ja keskittymistä vaativa soittoläksyjen harjoittelu jää vähälle, mikäli kodeissa ei asiasta aivan erityisesti kanneta vastuuta. Miten saada klassisen musiikin soittoharrastus kiinnostavaksi ja sen mukana tuleva tutkimustenkin mukaan kehittävä puoli nostettua arvoiseensa asemaan?

Ammattimuusikoilta vaaditaan perehtymistä yhä monipuolisempaan ja persoonallisempaan ohjelmistoon ja samalla tulisi hallita sosiaalisessa mediassa ja internetissä hoidettava, paljon aikaa ja energiaa vaativa konserttien managerointi. Näyttää siltä, että työllisyyden takaamiseksi on joidenkin freelance-taiteilijoiden jopa käytännöllistä erikoistua tietyn tyylin tai säveltäjien ohjelmiston esittämiseen. Mielestäni tämän takia olisi tärkeää, että perusohjelmiston lisäksi opiskelijoita kannustettaisiin itsenäisesti etsimään teoksia, joita heitä kiinnostaa tulkita ja tuoda yleisön kuultavaksi.

Ohjelmiston lisäksi instrumenttiopettajien tulisi kannustaa kaikilla koulutustasoilla oppilaitaan kehittymään itsenäisinä taiteen tulkitsijoina ja pohtia heidän kanssaan taiteen ja musiikin tekemisen motiiveja soitonopiskelun ohella. Tarkoitin tällä, että valmiiden koulutusohjelmien vaarana on kouluttaa samasta muotista muotoiltuja, toisiaan kopioivia muusikoita, joiden taiteellinen puoli on jäänyt kokonaan kehittymättä. Musiikkikasvatuksen filosofi Bennett Reimer analysoi, että musiikkikasvatuksen lopullinen päämäärä on musiikin itsensä aikaansaama musiikillis-esteettinen nautinnon ja yhteyden kokemus, jossa musiikillisen taideteoksen taiteelliset ominaisuudet toimivat kokemuksen empiirisenä stimulusena (Reimer 1989, 103). Mikäli musiikkikoulutusinstituutiot ovat aikeissa kouluttaa tulevaisuudessa pärjääviä, itsenäisesti ja kriittisesti ajattelevia taiteilijoita, on koulutuksen keskityttävä myös taiteen ja elämän filosofisiin kysymyksiin ja muusikoiden kokonaisvaltaiseen, henkiseen kasvuun ja herkkyyteen.

Taiteilijat, muusikot ja säveltäjät ovat myös osavastuussa siitä, kuinka heidän taiteensa sanoma on ymmärrettävissä kuulijoille. Kulttuurimme koneellistuessa

olen joskus kuulevinani sen vaikuttavan myös taiteilijoiden tulkinnan ja luomistuotteen herkkyyksiin. ”Laatu on kirkastunut sisäinen ymmärrys teoksen luonteesta ja elävästi värähtelevä suhde jokaiseen ääneen (Gothoni 2001, 71).”

Jotta kuulijalle hahmottuisi ja avautuisi teoksen sanaton viesti, on taiteilijan itsekin sisäistettävä tämä sanoma ja ilmaistava se mahdollisimman selkeästi karaktäärisin ilmaisukeinoin. ”On ensin itse löydettävä, jotta voisi jakaa muille (Gothoni 2001, 23).” Tähän lisättynä tietenkin vuorovaikutus muiden, samaa taideteosta tulkitsevien kanssa. Emme voi olettaa kuulijoiden tulevan taidemusiikin konsertteihin, jos emme itse taiteilijoina seiso tulkintamme takana ja sisäistä itse motiiveitamme musiikin esittämiseen ja merkityksiin.

Tämä sanoman sisäistäminen koskee siis niin muusikoita kuin säveltäjiäkin. Valitettavasti olen saanut soitettavakseni melko usein nykymusiikkia, joka on jo niin kaukana ”täsmällisestä musiikista”, ettei edes säveltäjä tiedä, miltä teoksen tulisi partituurin mukaan kuulostaa. Mikäli säveltäjä ei itse osaa selittää efektiensä funktiota tai sanomaa muusikolle tai edes huomaa eroa oikeiden ja väärin sävelien välillä, miten muusikko pystyisi tätä tulkitsemaan ja sitä kautta saada yleisö vakuuttumaan teoksen laadusta, informaatiosta ja päämäärästä? Okko Kamu esittää tilanteen kapellimestarin kannalta: ”Kyllä kapellimestari joutuu paljon esittämään sellaista, jonka nuoteilla mieluummin tapetoisi seinät. Usein on kuitenkin helpompi opetella kappale kuin ruveta riitelemään...(Aromäki 1980, 131).” Ehkäpä muusikoidenkin tulisi olla tiukempia ja esittää vain musiikkia, jonka sisällön he ovat sisäistäneet ja ymmärtäneet. Henkilökohtaisesti toivon saavani esittää musiikkia tulevaisuudessa viulistina, en kakofonistina!

Olen valitettavasti kohdannut sävellysohjelmoijia, jotka ovat kertoneet opettajista, jotka uhkailevat heitä koulusta erottamisella, mikäli he säveltävät tonaalista ja harmonista musiikkia aikanamme. Mielestäni tämä on suuri vääryys taiteen vapaudelle ja osoitus joidenkin opettajien pragmaattisuudesta, laitostumisesta, ehkäpä kateudestakin. Sekä opettajien että oppilaiden tulisi olla vuorovaikutuksessa keskenään, keskustella taiteen ilmentämistavoista ja musikaalisuudesta avoimesti ja vaalia tätä kautta kisälli-mestarisuhdetta.

Monet taidemusiikin maailmaan vasta tutustuvat ovat harmissaan ja hämillään, etteivät he ”ymmärrä” musiikista tarpeeksi voidakseen keskustella siitä tai arvioida sitä ja epäröivät tulla jopa konserttiin tämän takia. Muusikoiden ja konserttien järjestäjien tulisi tehdä parhaansa, jotta kaikki konsertissa kävijät, pukukoodista riippumatta, tuntisivat itsensä tasavertaisiksi konserttivieraiksi. Klassisen musiikin konsertit ja siellä koetut tunteet eivät ole vain perehtyneen kuulijakunnan yksinoikeus. Korvan harjaantuminen ja taidemusiikin muodoista ja historiasta ymmärtäminen avaa uusia portteja sen saloihin, mutta käsitesanaston ymmärtäminen tai hieno puku ei ole taidemusiikista nauttimisen edellytys. Joonas Kokkonen mietteestä olisi opittavaa myös monille muusikoille: ”Ei musiikki, ei edes musiikin ammattitaito, avaudu röyhkimykselle. Se avautuu vain sitä nöyrästi lähestyvälle ihmiselle, joka uskaltaa tunnustaa oman pienuutensa ja oman kyvyttömyytensä tiettyyn pisteeseen asti (Aromäki 1980, 162).”

Valitettavasti nykypäivän idolikulttuuri on nähtävissä myös taidemusiikin myymisessä. Teoksen tai säveltäjän nimen sijasta julisteessa eniten tilaa saa solistin kokovartalokuva ja varsinkin Aasiassa taiteilijan ihailijat jopa jonottavat solistin nimikirjoitusta konserttisalin takahuoneessa. Taiteilijan työn ihailussa ei sinänsä ole mitään negatiivista, mutta idolikulttuurilla ja palvonnan myymisessä on vaaransa, että se syrjäyttää musiikin todellisen sanoman.

Tämän ja monien muiden seikkojen takia taidemusiikin tulevaisuus ei ole kiinni vain musiikin ammattilaisista ja taiteilijoista ja heidän intohimosta soittoonsa, yhdessä musisointiin ja musiikkikasvatukseen. Tänä päivänä klassisen musiikin orkesteri on valitettavasti yksi niistä yrityksistä, joka taistelee olemassaolostaan keräämällä mahdollisimman paljon todisteita siitä, että sen harjoittama toiminta on saamansa rahoituksen arvoista. Työlleen ja taiteelle omistautunut taiteen arvoja ja taidemusiikin sivistävän ja kehittävän puolen ymmärtävä intendentti tai muu orkesterin taiteellisesta tarjonnasta vastaava henkilö on kullan arvoinen orkesterin selviämiseksi taloudellisesti epävakaina aikoina.

Uutta ja nuorta yleisöä on helpompi houkutella taidemusiikin äärelle, mitä selkeämmin konsertin ohjelman anti on esitetty sekä ohjelmalehtisessä,

mediassa, että konsertin sisällössä itsessään. Konserttitilanne ja ohjelman sisältö on yllättävän joustava uusille innovatiivisille kokeiluille ja esittämistavoille. Konserttien houkuttelevuuden kannalta olisi tärkeää, että ohjelmasta vastaavat henkilöt ovat intohimoisia luomaan ja kokeilemaan uutta ja valmiita olemaan aktiivisesti mukana orkesterin kehittämistyössä. Monet taidelaitokset kuten Suomen Kansallisooppera, Helsingin kaupunginorkesteri ja Radion Sinfoniaorkesteri ovatkin tehneet paljon hienoa yhteistyötä musiikkioppilaitosten ja koulujen kanssa. Näiden yhteistyömallien toivoisi leviävän myös muualle maahan.

Uskon vahvasti, että taidemusiikilla ja musiikkikasvatuksella on suuri potentiaali kasvattaa ihmisistä kriittisiä, itsenäisesti ajattelevia ja tiedostavia yhteiskunnan jäseniä. Parhaimmassa tapauksessa taidemusiikin kulttuuri tuo ihmisille kokonaisvaltaista hyvinvointia, syviä arvoja, aineksia henkiselle kasvulle ja kehitykselle, inspiraatiota ja luovuutta toteuttaa itseään ja viisautta tukea hyvien meemien kasvua tulevaisuudessa. Taidemusiikin tukeminen ja vaaliminen maksaa itsensä moninkertaisena takaisin tavalla, jota ei voi rahassa määritellä.

LÄHTEET

Aromäki, Juhani. 1980. Elämäni on musiikki. Porvoo: WSOY

Akvinolainen, Tuomas. 1265-1274. Summa theologiae. (Suom. J-P. Rento 2002). Helsinki: Gaudeamus

Ching, Francis D.K. 1979. Architecture: Form, space & order. New York: Van Nostrand Reinhold Co. Inc

Csikszentmihalyi, Mihaly. 1993. Kehittyvä minuus – visioita kolmannelle vuositukselle. (Suom. Sari Hellsten). Helsinki: Rasalas Kustannus

Ehrnroth, Jari. 10.1.2015. Havintoja nolatilasta. Helsingin Sanomat. Kulttuuri. Mieli tänään.

Kanduri, Raijas, Ahvenainen, Philips, Ukkola-Vuoti, Lähdesmäki, Järvelä. 2015. The effect of listening to music on human transcriptome. Helsinki: Department of Medical Genetics, University of Helsinki, DocMus Department, University of the Arts Helsinki, Department of Information and Computer Science, Aalto University

Koppinen, Mari. 10.1.2015. Tasapäistynyt musiikkimme. Helsingin Sanomat. Kulttuuri. Lauantaiessee.

Kuisma, Oiva. 2005. Musiikin kolme muotoa antiikin platonismissa. Teoksessa Torvinen ja Padilla (toim.) Musiikin filosofia ja estetiikka – kirjoituksia taiteen ja populaarin merkityksistä. Helsinki: Yliopistopaino

- Lindberg, Susanna. 2005. Musiikin vaarallisuudesta - Hegelin musikaalinen eläin. Teoksessa Torvinen ja Padilla (toim.) Musiikin filosofia ja estetiikka – kirjoituksia taiteen ja populaarin merkityksistä. Helsinki: Yliopistopaino
- Reimer, Bennett. 1989. A Philosophy of Music Education. 2. painos. New Jersey: Prentice Hall
- Salmenhaara, Erkki. 1991: Löytöretkiä musiikkiin. Gaudeamus: Helsinki.
- Schlegel, Friedrich. 1827. Psychologia universalis. Zur theorie ses Menschen. Teoksessa Schriften und Fragmente. Ein Gesamtbild seines Geistes. Zusammengestellt von Ernst Behler. Stuttgart: Alfred Kruner.
- Suorsa-Rannanmäki, Arja. 1992. Colour Keys. Piano ABC. Espoo: Fazer
- Suutari, Pekka. 2005. Populaarimusiikki, identiteetti ja musiikin merkityksellistäminen. Teoksessa Torvinen ja Padilla (toim.) Musiikin filosofia ja estetiikka – kirjoituksia taiteen ja populaarin merkityksistä. Helsinki: Yliopistopaino
- Tarasti, Eero. 2003. Musiikin todellisuudet, säveltaiteen ensyklopedia. Helsinki: Yliopistopaino
- Tarasti, Eero. 2005. Näkökulmia musiikin filosofiaan. Teoksessa Torvinen ja Padilla (toim.) Musiikin filosofia ja estetiikka – kirjoituksia taiteen ja populaarin merkityksistä. Helsinki: Yliopistopaino
- Tervaniemi, Mari. 2009. Miksi musiikki liikuttaa? Lääketieteellinen aikakausikirja Duodecim. 23/2009. 125. Vuosikerta.
- Wikström, Owe. 2002. Sielu ja sointi - Kirjoituksia J.S. Bachin elämästä ja uskosta. (Suom. Laura Voipio). Helsinki: Kirjapaja Oy

PAINAMATTOMAT LÄHTEET JA MUUT LÄHTEET

Bernstein, Leonard. 1959. Young People's Concert: What Is Classical Music?

Saatavilla [www-muodossa](#):

http://www.leonardbernstein.com/ypc_script_what_is_classical_music.html (Luettu 1.4. 2015)

Costa, Mira, Mendes, Azevedo & Carrera. 2015. Influence of music and its genres on respiratory rate and pupil diameter variations in cats under general anaesthesia: contribution to promoting patient safety. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. Saatavilla [www-muodossa](#):

<http://jfm.sagepub.com/content/early/2015/03/30/1098612X15575778.full.pdf+html> (Luettu 9.4.2015)

Hämäläinen, Mariitta. Olli Mustosen haastattelu: Suuri musiikki on kaunista.

Saatavilla [www-muodossa](#):

<https://www.skr.fi/fi/suuri-musiikki-kaunista> (Luettu 20.2.2015)

Gelernter, David. 2015. Artikkel: Music education needs to be a click away.

Saatavilla [www-muodossa](#):

<http://www.wsj.com/articles/music-education-needs-to-be-a-click-away-1426870446> (Luettu 25.3.2015)

Loisa, Raija-Leena. Artikkel: Taidekulttuuri versus popkulttuuri. Jyväskylän

Yliopiston nettisivut. Saatavilla [www-muodossa](#):

<https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/yfi/oppiaineet/kup/tekstit/artikkelit/taide-kulttuuri> (Luettu 13.1.2015)

Opetus - ja kulttuuriministeriö. Kulttuurin ja taiteen julkinen rahoitus ja ohjaus.

Saatavilla [www-muodossa](#):

http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/rahoitus_ja_ohjaus/?lang=fi (Luettu 30.3.2015)

Rentfrow ja Gosling. 2002. The Do Re Mi's of Everyday Life: The Structure and Personality Correlates of Music Preferences. University of Texas at Austin. Saatavilla [www-](http://www.stat.ufl.edu/STA%204702/Spring%2007/Rentfrow&Gosling.pdf) muodossa:

<http://www.stat.ufl.edu/STA%204702/Spring%2007/Rentfrow&Gosling.pdf> (Luettu 29.3.2015)

Rauscher, Shaw & Ky. 1993. Music and spatial task performance. University of California. Saatavilla [www-](http://www.nature.com/nature/journal/v366/n6455/pdf/366520a0.pdf)muodossa:

<http://www.nature.com/nature/journal/v366/n6455/pdf/366520a0.pdf> (Luettu 9.4.2015)

Sollier, Pierre. Artikkelin Alfred A. Tomatisin kirjasta Why Mozart? Saatavilla [www-](http://www.listenwell.com/English/Articles/why_mozart.htm)muodossa:

http://www.listenwell.com/English/Articles/why_mozart.htm (Luettu 29.4.2015)

Taloussanomat. 24.2.2015. Hallitus varaa Talvivaaran järjestelyihin lähes 100 miljoonaa euroa. Saatavilla [www-](http://www.taloussanomat.fi/yrietykset/2015/02/24/hallitus-varaa-talvivaaran-jarjestelyihin-lahes-100-miljoonaa-euroa/20152393/12)muodossa:

<http://www.taloussanomat.fi/yrietykset/2015/02/24/hallitus-varaa-talvivaaran-jarjestelyihin-lahes-100-miljoonaa-euroa/20152393/12> (Luettu 4.3.2015)

Tervaniemi, Mari. 2015. Artikkelin: Musiikki kehittää aivoja luultua enemmän. Saatavilla [www-](http://www.hs.fi/i ihmiset/a1426479600770?jako=2821cb5219cf37d1d29c036adb612af5&ref=fb-share)muodossa:

<http://www.hs.fi/i ihmiset/a1426479600770?jako=2821cb5219cf37d1d29c036adb612af5&ref=fb-share> (Luettu 1.4.2015)

Vartiovaara, Ilkka. 2006. Musiikin valtava voima. Artikkelin tunnus: eus00056 (004.056). Kustannus Oy Duodecim. Saatavilla [www-](http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?partikkeli=onn00010&pteos=onn&pselaus)muodossa:

<http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?partikkeli=onn00010&pteos=onn&pselaus> (Luettu 6.4.2015)